

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Навчально-науковий інститут підготовки фахівців
для підрозділів слідства та дізнання

**СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ПРОФІЛАКТИКИ
ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ
ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ
НЕПОВНОЛІТНІМИ**

Матеріали науково-практичного семінару
(м. Харків, 30 травня 2009 року)

Редакційна колегія:
Ю. П. Янович (голова),
А. Ф. Волобуєв (заст. голови),
В. Ю. Кузьміна, А. Б. Блага, Ю. М. Канібер,
М. Г. Щербаковський, М. В. Грищенко

Харків - 2009

УДК [343.85+343.137.5](477)
ББК 67.9(4УКР)611.1+67.9(4УКР)311.8
С 91

Друкується відповідно до розпорядження Харківського національного університету внутрішніх справ від 21 квітня 2009 року № 70 за рекомендацією Вченої ради навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання Харківського національного університету внутрішніх справ від 30 червня 2009 року (протокол № 10).

Сучасні напрямки профілактики та актуальні проблеми
С 91 розслідування злочинів, що вчиняються неповнолітніми :
матеріали наук.-практ. семінару (м. Харків, 30 трав. 2009 р.) /
редкол.: Ю. П. Янович (голова) та ін. — Х. : Харк. нац. ун-т
внутр. справ, 2009. — 140 с.

Збірник містить програму і тези виступів учасників науково-практичного семінару, в яких висвітлюються кримінально-правові, кримінально-виконавчі, кримінологічні, кримінально-процесуальні, психологічні та соціологічні аспекти протидії злочинності неповнолітніх. Розглядаються питання детермінації злочинності неповнолітніх, перспективні напрямки удосконалення організації профілактичної діяльності відповідних суб'єктів управління, особливості розслідування злочинів, вчинених цією категорією осіб.

Для працівників правоохоронних органів, викладачів та курсантів вищих навчальних закладів.

УДК [343.85+343.137.5](477)
ББК 67.9(4УКР)611.1+67.9(4УКР)311.8

Тези доповідей та виступів друкуються мовою оригіналу та викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками.

© Харківський національний
університет внутрішніх справ, 2009

Музичук Олександр Миколайович

Провідний науковий співробітник НДЛ з розроблення законодавчих та інших нормативно-правових актів ННІ ПМСІТ ХНУВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Дослідження особливостей адміністративної відповідальності неповнолітніх, з'ясування її місця та ролі в системі адміністративного права набуває особливого значення, оскільки це пов'язано з необхідністю удосконалення українського адміністративного законодавства в цілому, у тому числі його систематизацією. Нестабільний, а подекуди і не прогнозований соціально-економічний розвиток, наслідком якого є зменшення реальних доходів та рівня життя населення України, утрата традицій сімейного виховання, недоліки в організації роботи соціальних служб, громадських об'єднань та правоохоронних органів призводять до зростання кількості правопорушень вчинених неповнолітніми, безпритульними дітьми, для яких домівкою стала вулиця, як альтернатива сімейного виховання. Майже кожне десяте правопорушення вчинюється неповнолітніми у стані сп'яніння. Кожного року із вулиць українських міст та селищ випукається від 15 до 30 тис. безпритульних. А кожного шостого неповнолітнього жebraка чи бродягу доставляють до міліції по декілька разів. 52,6 % дітей, які перебували у притулках для неповнолітніх назвали причиною свого бродяжництва конфлікт у сім'ї, 51 % таких дітей – з неповних сімей, 45,2 % – з малозабезпечених, 37,3 % – з функціонально неспроможних.

Сучасне становище сім'ї призводить до того, що батьки, в першу чергу, стурбовані не моральним вихованням дитини, а забезпеченням її елементарного фізичного існування. Залишившись поза родиною і не відвідуючи заклади освіти, безпритульні діти займаються бродяжництвом, жebraкуванням, крадіжками, вживають алкогольні напої, токсичні речовини. За даними статистики, понад 80 тис. сімей з різних причин не виконують виховних функцій стосовно власних дітей. Понад 100 тис. дітей позбавлені батьківського піклування, з них майже 20 тис. потребують притулку. На профілактичному обліку служб у справах неповнолітніх перебуває майже 150 тис. дітей, що бродяжать чи жebraкують, мають схильність до вчинення правопорушень, вживання наркотичних засобів психотропних речовин, алкогольних напоїв тощо. Такі діти часто стають жертвами сексуальних злочинів, залучаються дорослими до протиправної діяльності. Мають місце непоодинокі випадки жорстокого поводження з дітьми. Збільшення кількості таких дітей у свою чергу становить загрозу для суспільства.

Найбільш розповсюдженими протиправними вчинками неповнолітніх є адміністративні проступки і, на жаль, вони мають яскраво виражену тенденцію до зростання. Слід враховувати й той факт, що дуже великою є латентність адміністративних проступків, облік таких вчинків ведеться лише за офіційно виявленими правопорушеннями, стосовно яких було порушене адміністративне переслідування.

До ознак адміністративної відповідальності неповнолітніх необхідно віднести такі: а) носить, як правило, виховний та нематеріальний характер, так як до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, у переважній більшості випадків, застосовуються заходи впливу, які не є адміністративними стягненнями, зокрема це: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; застереження; догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання; б) за вчинення адміністративних правопорушень в окремих випадках неповнолітні віком від 16 до 18 років можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах.; в) до неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт про що зазначено у ст. 32 КпАП; г) справи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, які наділені правом притягнення до адміністративної відповідальності цієї категорії суб'єктів, отже, адміністративна відповідальність неповнолітніх носить лише судовий характер; д) вчинення правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність; е) коли під час вчинення адміністративного правопорушення шкоду заподіяно неповнолітнім, який досяг шістнадцяти років і має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її; є) інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право представляти їх законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники); ж) для встановлення стану загального розвитку неповнолітнього, рівня його розумової відсталості та з'ясування питання, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними, може бути проведена експертиза спеціалістами в галузі дитячої та юнацької психології або зазначені питання можуть бути поставлені на вирішення експерта-психіатра; з) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку є

обставиною, що виключає провадження в справі про адміністративне правопорушення.

Для притягнення неповнолітнього до адміністративної відповідальності має значення як досягнення віку цього виду юридичної відповідальності, так і здатність неповнолітньої особи під час вчинення адміністративного правопорушення усвідомлювати свої дії або керувати ними. Беручи до уваги те, що досягнення психофізіологічної зрілості передбачає настання ряду правових наслідків, то чітке відмежування неповнолітніх від малолітніх, з одного боку, і повнолітніх, – з іншого, є абсолютно необхідним. В іншому разі органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, були б змушені в кожному окремому випадку самостійно оцінювати їх зрілість, що звичайно призводило б до суб'єктивізму.

Відставання в засвоєнні шкільних знань підсилює відокремленість дитини від школи, створює в неї негативне ставлення до навчання, є підґрунтям її подальшої антисоціальної поведінки. Вихід із цього становища ми вбачаємо у створенні спеціальних шкіл для дітей з психічними аномаліями та педагогічною занедбаністю, розробці індивідуальних програм навчання, організації спеціальних інтернатів, які дозволяли б ізолювати дитину з психічними відхиленнями в поведінці, осіб схильних до правопорушень, у цілях корекції психіки та попередження правопорушень.

Вважаємо доцільним переглянути перелік заходів впливу, які застосовуються до неповнолітніх. Про необхідність перегляду передбачених ст. 24-1 КпАП заходів впливу, які застосовуються до неповнолітніх свідчать як дані проведеного нами анкетування, так і судова статистика. Так, понад 70 % опитаних нами 34 суддів зазначили, що такі заходи впливу як зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; застереження; догана або сувора догана є неефективними засобами впливу. Крім того, такі заходи впливу як догана (сувора догана) більш характерні для дисциплінарної відповідальності, і як слід повинні бути замінені на такі заходи впливу як: 1) оприлюднення інформації щодо вчинення адміністративного проступку неповнолітнім, що є формою зовнішнього осуду протиправної діяльності неповнолітнього; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього, що полягатиме у забороні відвідування певних місць, використання певних форм дозвілля, в тому числі пов'язаних з управлінням механічним транспортним засобом, обмеження перебування поза місцем проживання протягом певного часу доби, виїзду в інші місцевості без дозволу спеціалізованого державного органу, обов'язок з'являтися для реєстрації; 3) зобов'язання відвідувати навчальні програми правоохоронного спрямування із встановленням днів, тривалості та часу початку та закінчення занять, а також установ; 4) громадські роботи, що полягають у виконанні правопорушником у вільний від роботи чи

ЗМІСТ

ТЕЗИ ВИСТУПІВ УЧАСНИКІВ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ

<i>Поволоцька С. Г.</i> Проблеми кваліфікації злочинів, передбачених ст. 150-1 Кримінального кодексу України – «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом»	11
<i>Шаповалов В. В.</i> Аспекти національної безпеки України: судово-фармацевтична, судово-медична, судово-наркологічна, судово-психіатрична і кримінально-правова протидія злочинності неповнолітніх	14
<i>Землянська О. В., Кузьміна М. М.</i> Фактори, що детермінують непатологічні форми агресивної поведінки підлітків	21
<i>Вансва Ю. А.</i> Щодо кримінальної відповідальності за втягування у заняття жебрацтвом	26
<i>Музичук О. М.</i> Адміністративна відповідальність неповнолітніх: сучасний стан та шляхи вдосконалення	28
<i>Сердюк О. О.</i> Динаміка молодіжного наркотизму в Україні: соціологічне спостереження (на прикладі Харківського регіону)	31
<i>Бондаренко О. О.</i> Окремі аспекти участі педагога та лікаря у справах про злочини неповнолітніх	34
<i>Афанасьєва Н. Є.</i> Особливості ціннісних орієнтацій підлітків, схильних до девіантної поведінки	37
<i>Віденєв І. О.</i> Особистісні особливості агресивності та конфліктності у підлітків з делінквентною поведінкою	40
<i>Жданова І. В.</i> Роль шкільного психолога у профілактиці злочинів серед неповнолітніх	44
<i>Головкін Б. М.</i> Типові прояви вбивств з корисливих мотивів, що вчиняються неповнолітніми	47
<i>Голубов А. Є.</i> Деякі аспекти приведення КПК України у відповідність до вимог міжнародних стандартів провадження в справах про злочини неповнолітніх	52
<i>Літвінова О. В.</i> Причини злочинності неповнолітніх та заходи її попередження	55
<i>Гриценко М. В., Артем`єва Д. В.</i> Особливості профілактики правопорушень серед неповнолітніх на залізничному транспорті	59

<i>Галкін Д. В.</i> Профілактика безпритульності та злочинності неповнолітніх в УСРР у 20-х – першій половині 30- х років ХХ сторіччя....	63
<i>Галкіна О. М.</i> Особливості участі захисника при провадженні справ про злочини неповнолітніх	66
<i>Горбачова О. В.</i> Молодіжна злочинність в контексті проблем ксенофобії	70
<i>Луганська Т. О.</i> Поглиблення вивчення правової освіти як засіб профілактики злочинності неповнолітніх	74
<i>Прокопенко О. Ю.</i> До питання щодо особливостей профілактики злочинності неповнолітніх	77
<i>Романюк В. В.</i> Завдання стадії порушення кримінальної справи по злочинам, які вчинено неповнолітніми	79
<i>Сапна Г-М. М.</i> Трирівнева модель профілактики делінквентної поведінки неповнолітніх	83
<i>Уманець Ю. М.</i> Правові та організаційні основи режиму виконання покарання стосовно засуджених неповнолітніх і його вплив на профілактику правопорушень в місцях позбавлення волі	87
<i>Христенко Т. Г.</i> Щодо доцільності застосування підписки про невийзд до неповнолітніх	91
<i>Коваль А. А.</i> Предмет і межі доказування у справах про злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, вчинених організованими групами	95
<i>Барна Є. Й.</i> Оперативна закупка як підстава до порушення кримінальної справи	99
<i>Шорохова Г. М.</i> Деякі аспекти профілактики злочинності серед неповнолітніх	103
<i>Волосник Р. О.</i> Деякі аспекти забезпечення прав неповнолітніх під час досудового слідства	108
<i>Рачок Г. О.</i> Деякі аспекти використання матеріалів адміністративної діяльності ОВС під час доказування в кримінальному судочинстві в справах про злочини неповнолітніх.....	112
<i>Шевченко Є. О.</i> Деякі аспекти класифікації питань, що вирішуються Судом в стадії виконання вироку, ухвали і постанови суду	115
<i>Гіндулліна Ю. О.</i> Особливості вивчення особистості неповнолітнього обвинуваченого на стадії досудового слідства	118

<i>Солов'євич І. В., Клочко Н. П.</i> Кримінологічний та кримінально-правовий аспект протидії злочинності неповнолітніх	121
<i>Лопух А. П.</i> Система захисту неповнолітніх у кримінальному судочинстві	125
<i>Нікітін А. О.</i> Дотримання прав неповнолітньої особи як складова забезпечення принципу законності в діяльності ОВС	128
<i>Четирін О. Ю.</i> Актуальні питання забезпечення прав неповнолітніх у кримінальному процесі	132
<i>Безпала М. Г.</i> Окремі аспекти удосконалення профілактики правопорушень серед неповнолітніх	134

Науково-практичне видання

**СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ПРОФІЛАКТИКИ
ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ
ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ**

Матеріали науково-практичного семінару
(м. Харків, 30 травня 2009 року)

Редакційна колегія:
ЯНОВИЧ *Юрій Павлович* (голова),
ВОЛОБУЄВ *Анатолій Федотович* (заст. голови),
КУЗЬМІНОВА *Вікторія Юріївна*
та ін.

Комп'ютерне складання та верстання:
М. В. Грищенко, П. О. Білоус, О. Ф. Півень

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 8,17. Тираж 50 пр. Зам. № 6/73.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр. 50-річчя СРСР, 27, м. Харків, 61080

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.